

Ühiskonnaõpetus

9. klass

2 õppetundi nädalas, kokku 70 õppetundi õppeaastas

Õppe kirjeldus

Kooliastme õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli lõpetaja:

- 1) teab demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- 2) määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena, vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- 3) teab ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning kaitseb inimõigusi, tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ja käitub sallivalt;
- 4) tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabauhenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärke;
- 5) tunneb Euroopa Liidu ülesehitust ja väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärke;
- 6) selgitab üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; teab, mis on avalik ja erasektor; teab maksustamise eesmärke ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- 7) kaalub oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma võimetest, huvidest, teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning valikuid väliselt mõjutavatest teguritest;
- 8) hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
- 9) oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid, arvestab autoriõiguste kaitset;
- 10) teab, mis on üleilmastumine, ja toob näiteid üleilmastumise mõjude kohta majandusele, kultuurile, keskkonnale jne;
- 11) teab riigi juhtimis- ja haldusstruktuuride ameteid/elukutseid ning nende töö sisu ja arutleb selle üle, mis on olulised eeldused selle töö tegemiseks; valdab ülevaadet riigiteenistujaks kujunemise ja õppimise võimalustest.

Kooliastme õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, intellektuaalomandi kaitse (plagiaat)*;
- 2) iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist;
- 3) avaldab arvamust ajakirjanduses käsitletavate probleemide kohta; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;
- 4) teab reklaami funktsioone ja liike;
- 5) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;

- 6) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus*;
- 7) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;
- 8) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
- 9) väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
- 10) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega;
- 11) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, äri sektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus*;
- 12) selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
- 13) teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi;
- 14) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *inimõigused, põhiõigused*;
- 15) tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid;
- 16) kirjeldab õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;
- 17) tunneb riske, oskab vältida ohte ja teab, kust otsida abi;
- 18) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus*;
- 19) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;
- 20) tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemuse arvestamist, igaühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;
- 21) eristab demokraatiat ja autokraatiat, võrdleb demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni;
- 22) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid;
- 23) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik*;
- 24) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust;
- 25) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda; oskab leida vajalikku õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);
- 26) teab riigi- ja omavalitsusasutuste struktuuri, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaalide kasutamise võimalusi;
- 27) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi, Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi;
- 28) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid;
- 29) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on;
- 30) nimetab Eesti parlamendierakondi;
- 31) teab Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi;
- 32) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus*;
- 33) iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;
- 34) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ning eesmäärke;
- 35) analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsemise võimalusi ja probleeme ning pakub lahendusi;

- 36) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse*;
- 37) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;
- 38) analüüsib ning hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimist ning karjääri plaanides;
- 39) teab eelarve koostamise põhimõtteid, oskab arvutada netopalka;
- 40) teab oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;
- 41) kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid ning ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.

Õppeteemad ja maht

1. Ühiskond ja sotsiaalne struktuur (22 tundi)
 - 1.1. Meedia ja teave (7 tundi)
 - 1.2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur (6 tundi)
 - 1.3. Ühiskonna institutsiooniline struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor (3 tundi)
 - 1.4. Ühiskonnaliikmete õigused (6 tundi)
2. Riik ja valitsemine (17 tundi)
 - 2.1. Demokraatia (3 tundi)
 - 2.2. Eesti valitsemiskord (14 tundi)
3. Kodanikuühiskond (15 tundi)
4. Majandus (16 tundi)

Õppe kirjeldus on koostatud arvestusega, et õpetaja saaks kavandada iga õppeteema lõpus 2 tundi õpitu kordamiseks ja kinnistamiseks.

Lõiming üldpädevustega¹

Kultuuri- ja väärtuspädevus võimaldab mõtteid vahetada inimõiguste ja kodanikuväärtuste üle. Analüüsitakse tänapäeva Eesti riigi põhiseadust ja õigusakte, et kujundada arusaam seadusekuulekast ja demokraatlikku ühiskonda väärtustavast käitumisest. Erinevatesse ühiskondadesse ja rühmadesse kuuluvad inimesed erinevad väärtuste poolest. Arutleda võiks erinevate põhjuste üle, kuid mitte hinnata neid õigeks või valeks. Väärtusi, mida kujundatakse, peaks kandma ka klassi- ja koolikultuur ning õpetaja oma eeskujuga. Reeglites kirjas olevad põhimõtted peaks kasutama praktikaski. Reageerida tuleks koolikiusamisele ja muule väärkäitumisele. Nii kujundatakse vastastikust lugupidamist ja austust käitumises ning suhtlemises.

¹ Kohandatud kujul Mare Oja artiklist „Üldpädevuste kujundamisest ajaloos ja ühiskonnaõpetuses” kogumikus „Üldpädevuste kujundamisest aineõpetuses“, mille on koostanud Merilin Aruvee (Tallinna Ülikooli haridusinnovatsiooni keskus, 2014): http://issuu.com/oliverhainsalu/docs/ldpdevused_korrektuuriga-viimane_13/51?e=0/10197800

Sotsiaalne ja kodanikupädevus – ühiskonnaõpetust õpitaksegi selle pädevuse arendamise nimel peagu kõigis õppeteemades. Lisaks tundmaõppimisele vajavad noored võimalust osaleda kodanikuna erinevates ettevõtmistes, et mõista enda võimalusi ning tunnetada tegevuste olulisust. Kool võiks anda noortele võimaluse lahendada mõni kooli jaoks oluline probleem, nt vahetusjalatsite kandmine, koolikiusamise lahendamine, kui neid juhtumeid esineb. Nii saadakse kogemus, et minu otsus ja ettepanek võivad elu muuta. Ühiskonna tasandi muutusi ning üksikisiku mõju selles on raskem märgata. Sotsiaalse pädevuse kujunemist toetavad rühmatöö jm koostöövormid, eriti kui rühmad moodustatakse juhuvaliku alusel. (Sellisel juhul on abi selgitusest, et elus on samuti vaja osata väga erinevate inimestega koostööd teha, ka nendega, kes ei ole sümpaatsed.)

Enesemääratluspädevust toetab olukord, kus õpetaja suunab õpilasi oma õpitut või sooritust reflekteerima: mida ma õppisin, mis mul hästi õnnestus, mida pean veel harjutama. Õpetaja saab enesemääratluspädevust toetada tunni refleksioonifaasi aruteludega, ent ka eri ülesannete eel, selgitades, mida õpime, mis kriteeriumidest lähtume. Siis on samad kriteeriumid hiljem õpilasele aluseks enesehindamisel, kas eeldatud tase või areng on saavutatud või mitte. Tagasisaated eesmärkide saavutamisest saab teha pikema teema või õppeperioodi lõpul. Ainevaldkonnas seondub enesemääratluspädevus empaatiaülesannetega, kus tuleb mõelda kellegi teise positsioonilt lähtuvalt, võttes arvesse olukorda, milles tegutsetakse, et püüda mõista tavapärasest erinevaid käitumisi, motive ja mõttekäike.

Õpipädevusega on seotud iga õppeolukord, kuid mõnes situatsioonis võiks võtta selle erilise tähelepanu alla, näiteks õppida kirjutama arutlust hindamisjuhendi alusel, koostada abistavaid skeeme ja jälgida, kas kirjutatud tekst sisaldab kriteeriumides nõutud argumente või näiteid ning kas teksti ülesehitus on loogiline, teemakohane ja vigadeta. Jätakuülesandena võiks analüüsida kaaslase kirjutist ning tuua esile selle tugevad ja nõrgad küljed. Samuti võib õppida suunatult, juhendi alusel allikatekste, kaarte, pilte, karikatuure või statistilisi andmeid analüüsima. Kui õpilasele anda ette sammud, mida ta eeldatavaks soorituseks peab tegema, õpib ta oma tegevust kavandama ja teadlikult õppima.

Suhtluspädevusega on seotud peagu iga õppeolukord, kus tuleb teha koostööd ning oma sooritust teistele tutvustada. Suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult eeldab iga õppeülesanne, mille vältel või lõpul tuleb koostada ning esitada kokkuvõtte tehtust. Oma seisukohtade kujundamist, esitamist ja põhjendamist harjutatakse kõiki probleeme käsitledes. Kriitilise mõtlemise kujundamine eeldab pidevat tööd eri liiki tekstidega. Õpetatakse ise tekste looma, kasutades kohaseid keeleväljendeid ja sobivat stiili. Sõnavarapädevus eeldab mõistete tundmaõppimist ning nende kontekstis kasutamise oskust.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiapädevust arendatakse ühiskonnaõpetuses statistiliste ja arvandmete kaudu ning tehakse nende põhjal järeldusi, arvutatakse protsente makse õppides, liidetakse kokku väljaminekuid pere eelarves. Kasutatakse hüpoteeside püstitamist ja tõestamist, probleemide analüüsi nende kirjeldamise, põhjuste väljaselgitamise, tagajärgede ja võimalike lahenduste pakkumise kaudu. Probleeme lahendades toetatakse mõtlemisuskuste arengut sarnaselt matemaatikaülesannete lahendamisega.

Ettevõtlikkuspädevuse raames saab analüüsida tänapäeva ühiskonna edukate inimeste tegevust ja ettevõtmisi või anda ülesandeid, kus õpilased peaksid ise oma teadmisi kasutades uusi lahendusi pakkuma. Huvitav on küsimus, kuidas tõid ühiskondlikud muutused esile uued ametid, mis elualade esindajad ja milliste omadustega inimesed olid edukad. Ühiskonnaõpetuses võiks analüüsida tänapäeva ühiskonna tööturгу ja selle muutumist ning põhjuseid, miks mõni amet on püsivam (nt õpetaja), kuidas mõne eriala esindajad võivad leida ajutiselt palju tööd (nt ehitajad), kuid olukorra muutudes, majanduslanguse ajal võib jällegi jääda

töötuks. Lisaks õpitakse ettevõtlikkuspädevuse kaudu järje- ja enesekindlusega seadma isiklikke eesmärke. Ühiskonnaõpetus võimaldab korraldada ka projektõpet (nt „Teeme ära” tüüpi talgud), mis eeldab idee algatust, vastutust, koostööoskust ning tegevuse lõpuleviimist.

Digipädevus tähendab suutlikkust kasutada digitehnoloogiat nii õppides, infot hankides, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes. Teabekeskonna tundmaõppimist toetab allikate kriitiline analüüs, infokeskkonnas orienteerumine ning info eesmärgipärane kasutamine. Uurida võib riigiasutuste kodulehtedel või muudes andmekogudes olevat infot, vaadata Riigikogu istungjärku, vormistada arvutil oma töötulemusi, suhelda õpetaja ja kaasõpilastega jms.

1. Ühiskond ja sotsiaalsed suhted (22 tundi)

1.1. Meedia ja teave (6 tundi)

Mõisted: avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, intellektuaalomandi kaitse (plagiaat), sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus, avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, ärisektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus, inimõigused, põhiõigused

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õpikeskkond
------	--------------	----------	---	--------------------	----------------------------	-------------

1.–2.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik arvamus</i>, <i>ajakirjandusvabadus</i>;</p> <p>2) avaldab arvamust ajakirjanduses käsitletavate probleemide kohta;</p> <p>3) kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks.</p>	<p>1. Sissejuhatus</p> <p>2. Raamatukogu, internet</p> <p>3. Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne</p>	<p>1. Õpieesmärkide seadmine kooliaastaks</p> <p>2. Arutelu: ajakirjandus – neljas võim</p> <p>3. Infootsing: kindla teose leidmine raamatukogu andmebaasist</p> <p>4. Töö allikaga: Peeter Vihalemma „Kas avalik arvamus on meedia või küsitlus?“: http://www.epl.ee/news/arvamus/peeter-vihalemma-kas-avalik-arvamus-on-meedia-voikysitus.d?id=65203158</p> <p>5. Harjutus. Eneseväljendusvabadus kogumikus „Põnevamad koolitunnid“, lk 40</p>	<p>Eesti keel: meediatekstide kommenteerimine</p> <p>Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all erinevad meediumid ja reklaam, kirjandus</p>	<p>Teabekeskond: sobiva teabe leidmine erinevates teabekeskondades, kriitiline teabeanalüüs</p>	<p>Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees: www.postimees.ee jne); „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat“ (2004); tuntumad otsingumootorid (nt Google, Neti jne), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike: http://www.miksike.ee/, Koolielu: www.koolielu.ee jne), Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), suhtluskeskkonnad (nt Facebook, Twitter jne); e-raamatukogud (nt ESTER); muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne)</p>
-------	--	--	---	--	--	---

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõimimine	Lõimimine läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
------	--------------	----------	---	----------------------	------------------------------	---------------------------------

3.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik elu, eraelu, ajakirjanduseetika</i>;</p> <p>2) iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist.</p>	<p>Kommunikatsiooni-eetika, avaliku ja eraelu piir</p>	<p>1. Juhtumi arutelu. Printsess Diana juhtum: http://www.ohtuleht.ee/274589</p> <p>2. Rühmatöö. Isikliku elu valdkonnad, mis peaksid ka avaliku elu tegelastel jääma eraasjaks. Kollane ajakirjandus vs. põhiõigused Eesti Vabariigi põhiseaduse alusel</p>	<p>Eesti keel: suuline ja kirjalik suhtlus</p> <p>Inimeseõpetus: inimestevahelised suhtled</p> <p>Muusikaõpetus: muusikavahetus-programmid internetis, autoriõigused</p> <p>Kunstiõpetus: autoriõigused, sümbolid</p>	<p>Teabekeskond: õpilane mõistab meedia rolli ühiskonnas.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane järgib ühiskonnas tunnustatud põhimõtteid.</p>	<p>Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees: www.postimees.ee jne); autoriõiguse seadus; „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat” (2004); kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike: http://www.miksike.ee/, Koolielu: www.koolielu.ee jne); suhtluskeskkonnad (nt Facebook jne); kollane ajakirjandus: Õhtuleht, Kroonika, elu24 (www.ohtuleht.ee, www.elu24.ee, publik.delfi.ee); ajakirjaniku eetikakoodeks: http://www.eal.ee; muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne)</p>
----	---	--	--	---	---	--

4.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>reklaam, valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam</i>;</p> <p>2) teab reklaami funktsioone ja liike.</p>	<p>Turundus-kommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne</p>	<p>1. Praktiline töö: valimisreklaami koostamine. Eri tüüpi reklaamide analüüs, reklaami eesmärkide nimetamine</p> <p>2. Rollimäng: „Kampaania maailma muutmiseks“ – kodanikualgatuskampaania reklaamimine: http://www.enl.ee/UserFiles/kasulikku/osaluse_temalised_oppemeetodid_yhiskonnaopetuse_tunniks.pdf</p> <p>3. Harjutus. Reklaam ja loogika: http://www.debate.ee/files/arutlev_haridus_opik.pdf</p>	<p>Eesti keel: reklaamtekstid</p> <p>Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all erinevad meediumis ja reklaam</p> <p>Matemaatika: tulude ja kulude arvutamine, andmete teisendamine</p>	<p>Teabekeskond: õpilane mõistab meedia rolli ühiskonnas.</p>	<p>Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees: www.postimees.ee); autorikaitse seadus; „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat“ (2004); suhtluskeskkonnad (nt Facebook jne); ajakirjaniku eetikakoodeks (http://www.eal.ee); muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne). Valimisreklaamide näidised</p>
----	--	---	--	--	--	--

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
5.–6.	Õpilane: 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>autoriõigus</i> , <i>autorivastutus</i> , <i>intellektuaalomandi kaitse (plagiaat)</i> ; 2) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.	Autoriõigused ja autorivastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, allalaadimine. Plagieerimine	1. Juhtumi arutelu. Segadused ja juhtumid: http://www.microsoft.com/eesti/haridus/veebivend/koomiksid/est/solmuja_ja_sattumuksia.html 2. Iseseisev töö: viitekirje koostamine 3. Plagiaadi kontroll. Vahendi demonstreerimine: http://www.dustball.com/cs/plagiarism.checker/	Eesti keel: viitamisreeglid Kirjandus: autorsus Kunstiõpetus: autoriõigused Muusikaõpetus: autoriõigused	Väärtused ja kõlblus: ühiskonnas tunnustatud põhimõtete järgimine Tehnoloogia ja innovatsioon: IKT vahendite kasutamine oma töö tõhustamiseks	Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees: www.postimees.ee); autorikaitse seadus; „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat“ (2004); kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike: http://www.miksike.ee/ , Koolielu: www.koolielu.ee jne); Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), suhtluskeskkonnad (nt Facebook jne); ajakirjaniku eetikakoodeks (http://www.eal.ee); e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne); info intellektuaalomandi kohta (nt http://www.autor.ee/est jne)

1.2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur (6 tundi)

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
------	--------------	----------	---	--------------------	----------------------------	---------------------------------

7.–8.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>sotsiaalsed erinevused, identiteet</i>;</p> <p>2) märkab sotsiaalsete rühmade erinevusi ja mõistab nende põhjusi.</p>	<p>Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm</p>	<p>1. Statistiliste andmete analüüs: www.stat.ee</p> <p>2. Harjutus „Astu samm ette” või „Millest koosneb meie”: http://www.enl.ee/UserFiles/kasulikku/osaluse_teemalised_oppemeeto_did_yhiskonnaopetuse_tunniks.pdf</p> <p>3. Harjutus „Põhiõigused” Eesti Väitlusseltsi kogumikus „Arutleva hariduse ühiskonnaõpetuse harjutused”, lk 11</p>	<p>Inimeseõpetus: erinevad sotsiaalsed rühmad</p> <p>Geograafia: teema „Pinnamood“ all inimeste elu ja majandustegevus erineva pinnamoega aladel</p> <p>Matemaatika: statistilise materjali analüüs</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all kultuuriline mitmekesisus</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: sallivuse ja lugupidava suhtumise oskuste kujundamine</p> <p>Kultuuriline identiteet: omakultuuri ja kultuurilise mitmekesisuse väärtustamine</p>	<p>Rahvusseltside ja usuühenduste koduleheküljed (nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed: http://www.nationalities.ee/, Eesti Kirikute Nõukogu: http://www.ekn.ee jne), raamatusari „Rahvused Eestis”, tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik”, sidususega tegelevad organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti koostöö Kogu: http://www.kogu.ee jne), Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel http://www.sm.ee/index.php?id=98 jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg http://www.stat.ee/ jne)</p>
-------	---	--	---	---	--	---

9.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>sotsiaalne kihistumine</i>, <i>sotsiaalne sidusus</i>, <i>sotsiaalne tõrjutus</i>;</p> <p>2) väärtustab sotsiaalset sidusust.</p>	<p>Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus</p>	<p>1. Ideeskeem „Sotsiaalse tõrjutuse põhjused“, arutelu</p> <p>2. Infootsing. Eesti inimarengu aruandest näiteid sotsiaalse kihistumise kohta</p> <p>Tööde planeerimiseks võib kasutada digivahendeid ja -keskkondi.</p>	<p>Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine</p> <p>Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all rahvastiku sooline ja vanuseline koosseis ning rahvastiku vananemine; linnastumisprobleemid</p> <p>Matemaatika: statistika kasutamine</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: sallivuse ja lugupidava suhtumise oskuste kujundamine</p>	<p>Sidususega tegelevate organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti Koostöö Kogu: http://www.kogu.ee jne), Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel http://www.sm.ee/index.php?id=98 jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti koduleheküljel http://www.stat.ee/ jne)</p>
----	---	--	--	--	---	---

10.	<p>Õpilane: 1) väärtustab sotsiaalset õiglust; 2) väärtustab soolist võrdõiguslikkust.</p>	<p>Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus</p>	<p>1. Arutelu uuringu „Kas õpilased või poisid ja tüdrukud?“ põhjal: http://www.saarpoll.ee/index.php?lang=est&m1=15&news=41</p> <p>2. Iseseisev töö. Otsitakse internetist materjale soolise võrdõiguslikkuse voliniku tõstatatud juhtumitest.</p> <p>3. Harjutus. „Põhiõigused“ ja „Diskrimineerimine“ Eesti Väitlusseltsi kogumikust „Arutleva hariduse ühiskonnaõpetuse harjutused“, lk 11 ja 13</p> <p>4. Harjutus „Astu samm ette“: http://www.enl.ee/UserFiles/kasulikku/osaluse_teemalised_oppemeeto_did_yhiskonnaopetuse_tunniks.pdf</p> <p>5. Teema „Õiglus ja ebaõiglus“ kogumikust „Huvitavamad koolitunnid“, lk 34</p>	<p>Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine</p> <p>Ajalugu: võitlus võrdõiguslikkuse eest</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: sallivuse ja lugupidava suhtumise oskuste kujundamine</p>	<p>Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel http://www.sm.ee/index.php?id=98 jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülj http://www.stat.ee/ jne); sidususega tegelevate organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti Koostöö Kogu: http://www.kogu.ee jne); kogumik „Inimese õigus. Abiks inimõiguste õpetajale ja huvilisele“ (Inimõiguste Instituut, 2014)</p>
-----	--	--	---	---	---	---

11.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>mitmekultuurilisus</i>;</p> <p>2) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.</p>	<p>Väärtused ja identiteetid.</p> <p>Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid</p>	<p>1. Diskussioonivõrgustik rühmatööna „Erinevus rikastab“ põhjal: http://www.kontuur.ee/index.php/3/38/223/408</p> <p>2. Interaktiivne test: http://www.erinevusrikastab.ee/kompass/</p>	<p>Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine</p> <p>Geograafia: teema „Rahvastik“ all erinevad rassid ja rahvad</p> <p>Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all kultuuriline mitmekesisus</p> <p>Ajalugu: äärmuslikud liikumised, seisuslik ühiskond, kolonialism</p> <p>Kunst: teema avamine omaloomingus</p> <p>Muusika: mitmekultuurilisus</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: sallivuse ja lugupidava suhtumise oskuste kujundamine</p> <p>Kultuuriline identiteet: erisuste respektimine ja mitmekesisuse hindamine</p>	<p>Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel http://www.sm.ee/index.php?id=98 jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti koduleheküljel http://www.stat.ee/ jne), sidususega tegelevate organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti Koostöö Kogu: http://www.kogu.ee jne), integratsiooniga tegelevad asutused (nt Integratsiooni Sihtasutus: http://www.meis.ee/ jne), maailmahariduse portaal http://www.maailmakool.ee</p>
-----	--	---	--	--	---	---

1.3. Ühiskonna institutsiooniline struktuur (3 tundi)

Mõisted: avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, äri sektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
12.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik sektor, avalik-õiguslik asutus, riigiasutus</i>;</p> <p>2) selgitab avaliku sektori spetsiifikat ja rolli ühiskonnas</p>	Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused)	<p>Mõistekaart</p> <p>„Ühiskonna sektorid“.</p> <p>Võib kasutada digikeskkondi mõsitekaardi loomiseks.</p>	<p>Ajalugu: riikluse kujunemine ja areng</p> <p>Matemaatika: statistiliste andmete kasutamine</p>	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid.	Riigiasutuste kodulehed (nt Haridus- ja Teadusministeerium: http://www.hm.ee/ , Riigikogu: http://www.riigikogu.ee/ , Vabariigi President: http://www.president.ee/et/ jne)
13.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>ärisektor, eraettevõtte</i>;</p> <p>2) selgitab erasektori spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.</p>	Erasektor kui kasumile suunatud sektor	<p>1. Infootsing: oma kodukohas tegutsevate eraettevõtete loendi koostamine</p> <p>2. Ülesanne. „Riik vs. eraettevõtlus“ kogumikus „Põnevamad koolitunnid“, lk 20</p>	Geograafia: rahvusvaheline ja Eesti majandus	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid.	Eestis asuvate ettevõtete kodulehed (nt Kalev: http://www.kalev.eu/ jne), Eesti Tööandjate Keskkliit: http://www.tooandjad.ee/

14.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>mittetulundussektor</i>, <i>sihtasutus</i>;</p> <p>2) selgitab mittetulundussektori spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;</p> <p>3) teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.</p>	<p>Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused</p>	<p>1. Töö allikaga. Tööleht „Koostöö elukeskkonna kaitsmise nimel“ (Inimene ja ühiskond, 2006, lk 67–68)</p> <p>2. Kampaania maailma muutmiseks. Aksionism: http://www.enl.ee/UserFiles/kasulikku/osaluse_teemalised_oppemeetodid_yhiskonnaopetuse_tunniks.pdf</p>	<p>Ajalugu: rahvuslik ärkamisaeg</p> <p>Geograafia: rahvastik</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Inimeseõpetus: altruism</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid.</p>	<p>Mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit: http://www.ngo.ee/ jne), vabatahtlike tööd tutvustavad materjalid (nt http://www.vabatahtlikud.ee/ jne), ajakiri Hea Kodanik: http://www.ngo.ee/heakodanik</p>
-----	--	--	--	---	--	---

1.4. Ühiskonnaliikmete õigused (6 tundi)

Mõisted: inimõigused, põhiõigused, sotsiaal-majanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
------	--------------	----------	---	--------------------	----------------------------	---------------------------------

15.–16.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>inimõigused</i>;</p> <p>2) selgitab inimõiguste olemust;</p> <p>3) oskab nimetada tähtsamaid inimõigusi;</p> <p>4) märkab inimõiguste rikkumist ning astub samme, et edendada inimõiguste järgimist.</p>	<p>Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. Inimõiguste rikkumise ärahoidmine. Vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm</p>	<p>1. Ajurünnak. Inimõigused, vt näide http://www.enl.ee/UserFiles/kasulikku/osaluse_temaalised_oppemeeto_did_yhiskonnaopetuse_tunniks.pdf. Kõnelevad pildid</p> <p>2. Kogumikus „Põnevamad koolitunnid“ „Vesna juhtum“ (lk 46), „Pagulaste rollimäng“ (lk 48), „Õigused ja nende tagamine“, tegevus 2 (lk 77)</p>	<p>Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine</p> <p>Ajalugu: ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: üldtunnustatud väärtuste ja kõlbluspõhimõtete tundmaõppimine</p>	<p>1. Tähtsamad inimõigustealased dokumendid (nt ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, Euroopa Nõukogu inimõiguste konventsioon jne); Eesti Vabariigi põhiseadus; lapse õiguste konventsioon</p> <p>2. Kogumik „Inimese õigus. Abiks inimõiguste õpetajale ja huvilisele“ (Inimõiguste Instituut, 2014)</p>
---------	---	--	--	--	--	---

17.–18.	Õpilane teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiõigused, sotsiaal-majanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused</i> .	Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused	<p>1. Mõistekaart: sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused</p> <p>2. Harjutus „Põhiõigused” Eesti Väitlusseltsi kogumikust „Arutleva hariduse ühiskonnaõpetuse harjutused”, lk 11</p> <p>3. Teema „Õigused ja nende tagamine” kogumikust „Põnevamad koolitunnid”, lk 77</p>	<p>Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine</p> <p>Ajalugu: põhiseaduslikud tekstid, rahvusvaheliste organisatsioonide tegevus</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: üldtunnustatud väärtuste tundmaõppimine</p>	<p>1. Tähtsamad inimõigustealased dokumendid (nt ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, Euroopa Nõukogu inimõiguste konventsioon jne); Eesti Vabariigi põhiseadus; ICRC rahvusvaheline humanitaarõigus; vastused teie küsimustele; Eesti Punane Rist: http://www.icrc.org/eng/war/index.jsp</p> <p>2. Kogumik „Inimese õigus. Abiks inimõiguste õpetajale ja huvilisele” (Inimõiguste Instituut, 2014)</p>
---------	--	--	--	--	---	---

19.	<p>Õpilane:</p> <p>1) tunneb lapse õigusi ja lastekaitse põhimõtteid;</p> <p>2) tunneb õiguste ja kohustuste ning vabaduse ja vastutuse seost.</p>	Lapse õigused, kohustused ja vastutus	<p>1. Töö allikaga. Lapse õiguste konventsioon. Juhtumi arutelu: lapse õiguste rikkumine</p> <p>2. Teema „Õigused ja kohustused” kogumikust „Põnevamad koolitunnid”, lk 35</p> <p>3. Ülesanne. „Inimõigused (õigused vs. kohustused)” kogumikust „Arutleva hariduse ühiskonnaõpetuse harjutused”</p>	<p>Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: üldtunnustatud väärtuste ja kõlbluspõhimõtete tundmaõppimine</p>	<p>1. Lapse õiguste konventsioon, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon; noorte abitelefoniid (nt Lasteabi telefon 116 111 jne)</p> <p>2. Kogumik „Inimese õigus. Abiks inimõiguste õpetajale ja huvilisele” (Inimõiguste Instituut, 2014)</p>
20.	<p>Õpilane:</p> <p>1) tunneb riske ja oskab vältida ohte;</p> <p>2) teab, kust otsida abi.</p>	Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine, elundikaubandus jm. UNICEFi tegevus	Töö allikaga. Inimkaubandus (Inimene ja ühiskond, 2006, lk 92–94)	<p>Inimeseõpetus: turvalisus ja riskikäitumine</p> <p>Ajalugu: orjakaubandus</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: üldtunnustatud väärtuste ja kõlbluspõhimõtete tundmaõppimine</p>	<p>1. Lapse õiguste konventsioon, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, „Inimkaubanduse ennetamine: metodoloogia tööks noortega” (2005); noorte abitelefoniid (nt Lasteabi telefon 116 111 jne)</p> <p>2. Kogumik „Inimese õigus. Abiks inimõiguste õpetajale ja huvilisele” (Inimõiguste Instituut, 2014)</p>

21.–22.	Õpilane rakendab omandatud teadmisi ja oskusi.	Kordamine ning läbitud teemaploki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine.	1. Praktilised ülesanded 2. Kordamiseks diskussioon, mõistekaardid, skeemid 3. Enesehinnang saavutatud õpitulemuste kohta		Elukestev õpe: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses	
---------	--	---	--	--	---	--

2. Riik ja valitsemine (kokku 17 tundi)

2.1. Demokraatia (3 tundi)

Mõisted: demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
------	--------------	----------	---	--------------------	----------------------------	---------------------------------

23.	<p>Õpilane:</p> <p>1) eristab demokraatiat ja autokraatiat, tunneb ning selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ning annab neile hinnangu;</p> <p>2) teab ning oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>demokraatia, autokraatia, totalitarism, võimude lahusus ja tasakaal.</i></p>	Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused	<p>1. Venni diagrammi koostamine: demokraatia vs. totalitarism</p> <p>2. Ülesanne „Demokraatia atlas“: http://www.enl.ee/UserFiles/kasulikku/osaluse_temaalised_oppemeetodid_yhiskonnaopetuse_tunniks.pdf</p>	<p>Ajalugu: demokraatia ja diktatuuri võrdlus</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane väärtustab demokraatlikku elukorraldust.</p>	<p>1. Esitlus „Demokraatia“: http://www.slideshare.net/Jarveotsaajalugu/demokraatia-2276782</p> <p>2. Õpetaja käsiraamatud (nt „Inimene ja ühiskond“), kaart, kontuurkaart, ajakirjanduses ilmunud teemakohased artiklid, teemakohased filmid jm</p>
-----	--	--	---	--	--	--

24.	<p>Õpilane:</p> <p>1) selgitab demokraatia põhimõtteid ja nende rakendamist riigivalitsemises;</p> <p>2) iseloomustab ja väärtustab demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt kaasamine, enamuse ja vähemuse arvestamine, igäühe võrdsus seaduse ees, seisukohtade mitmekesisus);</p> <p>3) käitub demokraatia põhimõtete järgi.</p>	<p>Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus ning võimude lahusus ja tasakaal</p>	<p>1. Ideeskeem: demokraatliku valitsemise põhimõtted</p> <p>2. Ülesanne. „Demokraatlik otsustamisprotsess“ kogumikust „Arutleva hariduse ühiskonnaõpetuse harjutused“, lk 7</p>	<p>Ajalugu: ühiskonnateooria te areng ja rakendamine</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Matemaatika: statistiliste materjalide kasutamine</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane väärtustab demokraatlikku elukorraldust, tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid.</p>	<p>E-riik (nt Riigiportaal: http://www.eesti.ee jne); Eesti Vabariigi põhiseadus</p>
-----	---	--	--	---	--	--

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
------	--------------	----------	---	--------------------	----------------------------	---------------------------------

25.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused</i>;</p> <p>2) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid;</p> <p>3) väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemuse arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi.</p>	<p>Õigusriik.</p> <p>Kodanikuvabadused ja kodanikuõigused</p>	<p>Õigused ja kohustused. E-materjalide kasutamine</p>	<p>Inimeseõpetus: turvalisus</p> <p>Ajalugu: õigusriigi kujunemine</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane väärtustab demokraatlikku elukorraldust.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane võrdleb erinevaid seisukohti, suhtub lugupidavalt erinevatesse arusaamadesse.</p>	<p>1. E-materjalid: õigused ja kohustused: http://lemill.net/community/people/maiduv/collections/kodanikud-ja-demokraatia/content/webpages/oigus-ed-ja-kohustused</p> <p>2. E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal: http://www.eesti.ee jne)</p> <p>3. Eesti Vabariigi põhiseadus, elektrooniline Riigi Teataja</p>
-----	---	---	---	--	--	---

2.2. Eesti valitsemiskord (11 tundi)

Vt ka näidistunnikava teemade „Erakonna loomine ja valimised“ ning „Valimiste üldised põhimõtted“ (õppetunnid 34–37) rakendamise kohta õppe kirjelduse lõpus

Mõisted: põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõimimine	Lõimimine läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
------	--------------	----------	---	----------------------	------------------------------	---------------------------------

<p>26.–29.</p>	<p>Õpilane: 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus</i>; 2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust; 3) iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart); 4) teab riigi- ja omavalitsusasutuste struktuuri, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaalide kasutusvõimalusi.</p>	<p>Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus (KOV)</p>	<p>1. Mõistekaart: Eesti Vabariigi võimuorganid 2. Iseseisev töö. Eesti Vabariigi institutsioonide kodulehtedelt info otsimine 3. Ülesanne. „Õigusloome“ kogumikust „Arutleva hariduse ühiskonnaõpetuse harjutused“, lk 10 4. Rollimäng: koalitsiooni- läbirääkimised 5. Kontuurkaardi täitmine</p>	<p>Ajalugu: võimuinstitutsioonid e kujunemine Matemaatika: statistiliste andmete analüüs Geograafia: teema „Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid.</p>	<p>E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal: http://www.eesti.ee, http://www.ria.ee/xtee-tutvustus/), Eesti Vabariigi põhiseadus, institutsioonide ja õigusorganite koduleheküljed (nt Riigikogu: http://www.riigikogu.ee/, president: http://www.president.ee/et/, valitsus; http://www.valitsus.ee/, õiguskantsler: http://www.oiguskantsler.ee/ jne), kohalike omavalitsuste ja maavalitsuste koduleheküljed; Eesti kohtusüsteemi tutvustavad materjalid (nt http://www.kohus.ee/ jne); riigikaitsega seotud materjalid (nt Eesti kaitsevägi: http://www.mil.ee/ jne)</p>
----------------	---	--	---	--	---	---

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
30.–31.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kohus, kolmeastmeline kohtusüsteem, õigusakt</i>;</p> <p>2) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda;</p> <p>3) oskab leida vajalikku õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT).</p>	<p>Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus</p>	<p>1. Mõistekaart: „Eesti Vabariigi kohtusüsteem“</p> <p>2. Vaidluse lahendamine kohtus, õppefilm: http://www.youtube.com/watch?v=riBRgWTrQGM&feature=plcp</p> <p>3. Kohtukaasuse arutelu: http://www.riigikohus.ee/vfs/1247/2012kogumik.pdf</p>	<p>Inimeseõpetus: riskikäitumine</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid.</p>	<p>1. E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal: http://www.eesti.ee), Eesti Vabariigi põhiseadus, elektrooniline Riigi Teataja, õigusorganite koduleheküljed (nt kohtud: http://www.kohus.ee/jne), alaealiste mõjutusvahendite seadus: https://www.riigiteataja.ee/akt/992337?leiaKehtiv</p> <p>2. Kogumik „Inimese õigus. Abiks inimõiguste õpetajale ja huvilisele“ (Inimõiguste Instituut, 2014)</p>

32.–33.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodakondsus, kodanikuõigused, kodanikukohustused, kodakondsuseta isik</i>;</p> <p>2) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi ning Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi.</p>	<p>Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja kodanikukohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis</p>	<p>1. Mõistekaart „Kodakondsuse saamise viisid“</p> <p>2. Venni diagramm: kodaniku- ja inimõigused</p> <p>3. Diskussioonikaart „Kodakondsuse saamise tingimusi tuleks muuta“</p> <p>4. Teema „Kodanikud, valimised ja riik“ kogumikust „Põnevamad koolitunnid“, lk 37</p>	<p>Ajalugu: kodaniku mõiste ajaloo kaudu</p>	<p>Kultuuriline identiteet: positiivsete hoiakute kujundamine erinevate kultuuride ja inimeste suhtes</p>	<p>Kodaniku käsiraamatud: http://www.meis.ee/est/raamatukogu/?ID=109&view=view, „Inimene ja ühiskond. Ühiskonnaõpetuse õppematerjal“ (2006); suvekooli materjalid: ühiskonnaõpetuse õpetajate suvekool, Narva-Jõesuu, 26.–29. juuni 2007; e-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal: http://www.eesti.ee jne), Eesti Vabariigi põhiseadus, kodakondsusseadus; tõsielufilm „Kodanik – riigi alus“ (2000); Integratsiooni Sihtasutuse kodulehekülj: http://www.meis.ee/; Eesti Vabariigi põhiseadus; e-materjalid: õigused ja kohustused: http://lemill.net/community/people/maiduv/collections/kodanikud-ja-demokraatia/content/webpages/oigused-ja-kohustused</p>
---------	--	---	---	---	--	--

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
------	--------------	----------	---	--------------------	----------------------------	---------------------------------

34.–35.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>erakond</i>;</p> <p>2) nimetab Eesti parlamendierakondi;</p> <p>3) tunneb erakondade seisukohti peamistes poliitilistes küsimustes.</p>	<p>Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad</p>	<p>1. Mõistekaart: Eesti parlamendierakonnad</p> <p>2. Iseseisev ülesanne: Eesti erakondade poliitika ja nende juhid</p>	<p>1. Ajalugu: erakondade kujunemine ja roll</p> <p>2. Valimised eri aegadel, nt kvoodid Duuma valimistel tsaar Nikolai II ajal</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid</p>	<p>E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal: http://www.eesti.ee jne), Eesti Vabariigi põhiseadus, institutsioonide koduleheküljed (nt Riigikogu: http://www.riigikogu.ee/ jne), erakondade koduleheküljed (nt Eesti erakondade ajalugu: http://erakonnad.instituut.ee/), valimistega seotud materjalid (nt http://www.vvk.ee/ jne)</p>
36.–37.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>demokraatlikud valimised, valimisõigus, hääleõigus</i>;</p> <p>2) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid.</p>	<p>Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ning hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampania. Teadlik hääletamine</p>	<p>1. Infootsing: Vabariigi Valimiskomisjoni lehel (http://vvk.ee/) valmisstatistika; viimastest valimistest osavõtt kodukohas</p> <p>2. Matkimismäng: valimiskampania ja valimised</p> <p>3. Ülesanne. „Demokraatia sõpruskonnas“ kogumikus „Arutleva hariduse ühiskonnaõpetuse harjutused“, lk 8</p>	<p>Ajalugu: valimisõiguse laienemine</p> <p>Matemaatika: statistiliste andmete analüüs</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Eesti keel: propagandistliku teksti analüüs</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid ja üksikisiku või huvirühma osalemis- ja mõjutamisvõimalusi kohaliku ning ühiskonna tasandi otsuste tegemisel.</p>	<p>E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal: http://www.eesti.ee jne), Eesti Vabariigi põhiseadus, institutsioonide koduleheküljed (nt Riigikogu: http://www.riigikogu.ee/ jne), erakondade koduleheküljed (nt Eesti erakondade ajalugu: http://erakonnad.instituut.ee/), valimistega seotud materjalid (nt http://www.vvk.ee jne)</p>

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
38.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on;</p> <p>2) teab Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.</p>	Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides	<p>1. Esitlused Euroopa Liit slaidides: http://europa.eu/abc/euslides/index_et.htm</p> <p>2. Virtuaalne mäng „Euroopat avastama“: http://europa.eu/eropago/explore/init.jsp?language=et</p> <p>3. Organisatsioonide täpse nimetuse nimetamine, sümbolika tundmine (ÜRO, NATO, EL)</p>	<p>Ajalugu: rahvusvaheliste organisatsioonide teke</p> <p>Geograafia: teema „Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid</p>	Kultuuriline identiteet: positiivsete hoiakute kujundamine erinevate kultuuride ja inimeste suhtes	<p>Ajakiri Eurokratt, tõsielufilm „Euroopa Liit“, Euroopa Liidu infoportaal: http://europa.eu/index_et.htm, elektroonilised väljaanded ELi kohta (nt „Peamised faktid ja arvanded Euroopa ja eurooplaste kohta“ (2006): http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/66/index_et.htm, „12 lugu Euroopa Liidust“ (2006): http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/60/index_et.htm, „Ülevaade Euroopa Liidust“ (2007): http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/69/index_et.htm, „Kuidas Euroopa Liit toimib“ (2007): http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/68/index_et.htm jne), DVD „Euroopa Liit selgeks“ (2008); Euroopa Nõukogu tutvustavad materjalid (nt http://www.coe.ee/ jne), NATO materjalid (nt http://www.vm.ee/nato/ jne), ÜRO info (nt http://www.un.org/en/ jne)</p>

39.– 40.	Õpilane rakendab omandatud teadmisi ja oskusi.	Kordamine ning läbitud teemaploki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine	1. Praktilised ülesanded 2. Kordamiseks: diskussioon, mõistekaardid, skeemid 3. Enesehinnang saavutatud õpitulemuste kohta		Elukestev õpe: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses	Kodanikupäeva mälumäng: http://www.slideshare.net/nataljadovgan/kodanikupeva-mlumng ; ülesanded enesekontrolliks: https://www.oesel.ee/maidu/demokraatlikvalitsemine1.htm
-------------	--	--	---	--	---	--

3. Kodanikuühiskond (15 tundi)

Mõisted: kodanikuühiskond, vabaühendus, mittetulundusühing, kodanikuosalus, kodanikualgatus

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
------	--------------	----------	---	--------------------	----------------------------	---------------------------------

41.–46.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodanikuühiskond, vabaühendus, mittetulundusühing</i>;</p> <p>2) mõistab kodanikuühiskonna ning vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmäärke;</p> <p>3) iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel.</p>	<p>Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused</p>	<p>1. Arutelu. Hea kodaniku tunnused: http://www.ngo.ee/hk-pohimotted</p> <p>2. Mäng „Hea kodaniku omadused ja tunnused“ (vt Inimene ja ühiskond, 2006, lk 9)</p> <p>3. Ülesanne. „Kohaliku elu küsimuste lahendamine“ kogumikus „Arutleva hariduse ühiskonnaõpetuse harjutused“, lk 14</p> <p>4. Ülesanded. Aksionism. Kampania maailma muutmiseks. Koos suudame rohkem: http://www.enl.ee/UserFiles/kasulikku/osaluse_teemalised_oppemeeto_did_yhiskonnaopetuse_tunniks.pdf</p>	<p>Inimeseõpetus: grupikuuluvus</p> <p>Ajalugu: nt fosforiidikampania</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane väärtustab demokraatlikku elukorraldust, tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid, osalemis- ja mõjutamisvõimalusi kohaliku ning ühiskonna tasandi otsuste tegemisel.</p>	<p>Mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit: http://www.ngo.ee/, Noorteportaal NIP: http://www.nip.ee/ jne), noorteorganisatsioonid (nt kodutütred: http://www.kodutytar.ee, skaudid: http://www.skaut.ee/, ELO: http://www.elo.ee/ jne), „Osale. Ütle, kui mõtled“ (2008); usuühenduste kodulehed (nt Eesti Kirikute Nõukogu: http://www.ekn.ee jne), Noorteagentuuri koduleht euroopa.noored.ee</p>
---------	---	---	--	---	---	---

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
------	--------------	----------	---	--------------------	----------------------------	---------------------------------

47.–52.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodanikuosalus</i>, <i>kodanikualgatus</i>;</p> <p>2) oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas;</p> <p>3) analüüsib probleeme ja pakub lahendusi;</p> <p>4) algatab ning toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ja elluviimisel.</p>	<p>Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid . Noorteprojektid</p>	<p>1. Rollimäng. Osalusmetroo: http://www.enl.ee/UserFiles/kasulikku/osaluse_teemalised_oppemeetodid_yhis_konnaopetuse_tunniks.pdf</p> <p>2. Infootsing. Millega tegeleb „Muuda maailma“?: http://muudamaailma.ee/</p> <p>3. Aastatuhande arengueesmärgid: http://1maailm.ee/54-aastatuhande-arengueesmärgid/. Arutelu. Kuidas neid eesmärgid saavutada?</p> <p>4. Ülesanne. „Kohaliku elu küsimuste lahendamine“ kogumikus „Arutleva hariduse ühiskonnaõpetuse harjutused“, lk 14</p> <p>5. Ülesanded. Aktsionism. Kampania maailma muutmiseks. Koos suudame rohkem: http://www.enl.ee/UserFiles/kasulikku/osaluse_teemalised_oppemeetodid_yhis_konnaopetuse_tunniks.pdf</p>	<p>Ajalugu: kodanikuühiskonna areng</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane väärtustab demokraatlikku elukorraldust, tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid, osalemis- ja mõjutamisvõimalusi kohaliku ning ühiskonna tasandi otsuste tegemisel.</p>	<p>Mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit: http://www.ngo.ee/, Noorteportaal NIP: http://www.nip.ee/ jne), noorteorganisatsioonid (nt kodutütred: http://www.kodutytar.ee, skaudid: http://www.skaut.ee/, ELO: http://www.elo.ee/ jne), „Osale. Ütle, kui mõtled“ (2008); vabatahtlike tööd tutvustavad materjalid (nt http://www.vabatahtlikud.ee/ jne); Noorteagentuuri koduleht: euroopa.noored.ee, Eesti Õpilasindustri Liit: https://opilasliit.wordpress.com/</p>
---------	--	--	--	--	---	--

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
53.–55.	Õpilane märkab abivajajat ja abistab võimaluse korral.	Käitumine kriisioludes	1. Arutelu. Kuidas saaksime aidata abivajajaid (nt eetiliste kingituste näite kaudu)? 2. Rühmatöö. Kaitse end ja aita teist.	Inimeseõpetus: turvalisus ja riskikäitumine	Tervis ja ohutus: osalemine turvalisust suurendavates tegevustes	Eesti-Afganistani sõpruskoolide projekt: http://www.maailmakool.ee/meetodid/sopruskoolid/eesti-afganistani-sopruskoolid/ , eetilised kingitused: www.mondo.ee ; tuleohutuse õppeveeb: http://opetaja.edu.ee/kustuti/kustuti_content.htm ; noorte abitelefoni (nt Lasteabi telefon 116 111 jne); juhised esmaabi, liiklusohutude, vetelpääste, orienteerumise ja hädaolukordades tegutsemise kohta: http://opetaja.edu.ee/112/ .
56.	Õpilane rakendab omandatud teadmisi ja oskusi.	Kordamine ning läbitud teemaploki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine	1. Praktilised ülesanded 2. Enesehinnang saavutatud õpitulemuste kohta		Elukestev õpe: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses	

4. Majandus (16 tundi)

Mõisted: turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investeeing, tarbijakaitse

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
57.–61.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>riigieelarve, maksud, tulude ümberjagamine, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus</i>;</p> <p>2) iseloomustab ettevõtluse ja riigi rolli majanduses;</p> <p>3) tunneb eelarve koostamise põhimõtteid;</p> <p>4) selgitab maksustamise eesmärgi ja põhimõtteid;</p> <p>5) teab Eestis kehtivaid makse ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.</p>	<p>Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon.</p> <p>Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine.</p> <p>Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus.</p> <p>Aus maksumaksmine.</p> <p>Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus</p>	<p>1. Mõistekaart. Mis makse me maksame?</p> <p>2. Arutelu. Miks on hinnastabiilsus oluline? Video: http://www.ecb.int/ecb/educational/pricestab/html/index.et.html</p> <p>3. Ülesanded. „Majandus ja maksud“ kogumikust „Arutleva hariduse ühiskonnaõpetuse ülesanded“, lk 16</p>	<p>Ajalugu: majanduse areng 20. sajandil</p> <p>Matemaatika: statistilise materjali kasutamine</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ettevõtluse rolli ühiskonnas ning suhtub positiivselt ettevõtlusesse ja selles osalemisesse, mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid.</p>	<p>Statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekül http://www.stat.ee/ jne), Maksu- ja Tolliameti kodulehekül http://www.emta.ee/, Rahandusministeeriumi kodulehekül http://www.fin.ee/, Sotsiaalministeeriumi kodulehekül http://www.sm.ee/, Eesti Panga kodulehekül http://www.eestipank.info/frontpage/et/</p>

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
------	--------------	----------	---	--------------------	----------------------------	---------------------------------

62.–64.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>tööturg</i>;</p> <p>2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul;</p> <p>3) teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;</p> <p>4) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ning võimalusi edasiõppimist ja karjääri plaanides.</p>	<p>Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja tööotsijatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul</p>	<p>1. Mõistekaart „Tööturg“. Arutlus, kelleks saada: http://www.youtube.com/watch?v=Ufh2vfkO2kE</p> <p>2. Töö allikaga. Alaealise töötaja õigused ja kohustused: http://www.zunal.com/webquest.php?w=131911</p>	<p>Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all ränne ja selle põhjused; teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all rahvastiku paiknemine</p> <p>Ajalugu: rahvusvahelise tööjaotuse kujunemine, majanduskriisid</p> <p>Matemaatika: statistilise materjali analüüs</p> <p>Tööõpetus: ametid</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Võõrkeeled: teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all edasiõppimine ja kutsevalik ning töökohad</p>	<p>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: arutlemine võimalikest tulevastest tegevusvaldkondadest</p>	<p>Elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja: http://www.rajaleidja.ee/ jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg http://www.stat.ee/ jne); Töötukassa kodulehekülg http://www.tootukassa.ee/; Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse kodulehekülg http://www.eas.ee/</p>
---------	---	--	---	--	---	--

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
------	--------------	----------	---	-----------------------	-------------------------------	---------------------------------

65.–69.	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>brutopalk, netopalk, laen, investering, tarbijakaitse</i>;</p> <p>2) on orienteeritud enesearendamisele ning iseseisvale toimetulekule ühiskonnas;</p> <p>3) hindab ressursside piisavust ning enda oskusi ja võimeid tegutseda;</p> <p>4) oskab koostada isiklikku eelarvet;</p> <p>5) oskab arvutada netopalka;</p> <p>6) tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;</p> <p>7) tarbib säästlikult.</p>	<p>Isiklik majanduslik toimetulek.</p> <p>Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised.</p> <p>Isiklik eelarve.</p> <p>Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus.</p> <p>Säästmine ja investeerimine.</p> <p>Laenamine.</p> <p>Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine.</p> <p>Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul.</p> <p>Tootemärgistused.</p> <p>Isiklik ettevõtlus</p>	<p>1. Praktiline ülesanne: isikliku eelarve koostamine</p> <p>2. Arutelu video põhjal „Milline on sinu tulevik?“: http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=MdaTRu0z4L8</p> <p>3. Arutelu. Tarbija õigused: http://www.nupukas.ee/sisu/MSwxLDEsMTUyLDAs/</p> <p>4. Säästmise nipid: http://www.nupukas.ee/sisu/MSwxLDEsMTg4LDAs/</p> <p>5. Viktoriin „Pilt ja jutt kaupadel“: http://www.dolceta.ee/eesi/Mod4/Pilt-ja-jutt-kaupadel.html</p>	<p>Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all ränne ning selle põhjused; teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all rahvastiku paiknemine</p> <p>Ajalugu: rahvusvahelise tööjaotuse kujunemine, majanduskriisid</p> <p>Matemaatika: statistilise materjali analüüs</p> <p>Tööõpetus: ametid</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Võõrkeeled: teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all edasiõppimine ja kutsevalik ning töökohad</p>	<p>Keskfond ja jätkusuutlik areng: säästev suhtumine, jätkusuutlikkuse väärtustamine</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: mõistlike kutsevalikute suunamine</p>	<p>Tarbimisega seotud kodulehed (nt Eesti Tarbijakaitse Liit: http://www.tarbijakaitse.ee/ jne), raha planeerimine (nt tarbijaveeb: http://www.minuraha.ee jne), elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo (nt http://www.tarbijakaitse.ee/, http://www.envir.ee/999 jne); elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja: http://www.rajaleidja.ee/ jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülj http://www.stat.ee/ jne), http://www.fin.ee/euro; euro kasutusele võtmise seadus (RT I 2010, 22, 108); tarbijaveeb www.minuraha.ee, finantsaabits</p>
---------	---	--	--	--	---	---

Tund	Õpitulemused	Õppesisu	Õppemeetodid, praktilised tööd, hindamine	Õppeainete lõiming	Lõiming läbivate teemadega	Õppevahendid, õppekeskkond, IKT
70.	Õpilane rakendab omandatud teadmisi ja oskusi.	Kordamine ning läbitud teemaploki jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kontrollimine	1. Praktilised ülesanded 2. Enesehinnang saavutatud õpitulemuste kohta		Elukestev õpe: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses	Viktoriin „Kas ma oskan kaitsta oma õigusi?": http://www.dolceta.eu/eesti/Mod4/Kas-oskan-kaitsta-oma-oigusi.html

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid); referaadi, uurimistöo, aramusloo, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine, sh digikeskkondi kasutades); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest (sh veebist) ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide, ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

Hindamine

1. Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad probleemküsümise avamine, aramuslugu, uurimus ja juhtumianalüüs, dokumendi, statistiliste andmete ning karikatuuri analüüs, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded: mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms), informatsiooni rühmitamine.
2. Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö planeerimise, tegemise, tulemuste tõlgendamise, järelduste tegemise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust.
3. Õppekava põhjal võib põhikoolis korraldada läbivatest teemadest lähtuva või õppeaineid integreeriva loovtöö. Ühiskonnaõpetuse spetsiifika eeldab ja võimaldab seda laadi tööd koostada.
4. Hindamismudelite põhjal saab luua konkreetseid hindamisvahendeid (vt <http://www.koolielu.edu.ee/hindamismudelid/>).

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õppest klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

2. Kool võimaldab kasutada klassiruumis Eesti Vabariigi põhiseadust, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni ning ÜRO lapse õiguste konventsiooni.
3. Kool võimaldab ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale (kontuur- ja seinakaardid, auvised, erialased teatmeteosed, ajalehed ja ajakirjad ning statistilised ja metoodilised materjalid).

Ühiskonnaõpetuse tundides kasutatakse järgmisi allikaid:

- 1) õppekirjandus (õpik, töövihikud, õpetaja käsiraamatud jne), kaart, kontuurkaart, ajakirjanduses ilmunud teemakohased artiklid, teemakohased filmid;
- 2) kodaniku käsiraamatud (<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/?ID=109&view=view>), „Inimene ja ühiskond. Ühiskonnaõpetuse õppematerjal” (2006); suvekooli materjalid „Ühiskonnaõpetuse õpetajate suvekool”, Narva-Jõesuu, 26.–29. juuni 2007;
- 3) oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees: www.postimees.ee), autorikaitse seadus, „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat” (2004), tuntumad otsingumootorid (nt Google, Neti jne), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike: <http://www.miksike.ee/>, Koolielu: www.koolielu.ee jne), Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), suhtluskeskkonnad (nt Facebook, Twitter, Instagram, Pinterest jne), ajakirjaniku eetikakoodeks (<http://www.eal.ee>), e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube, torrentid jne);
- 4) rahvuseltside ja usuühenduste koduleheküljed (nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed: <http://www.nationalities.ee/>, Eesti Kirikute Nõukogu: <http://www.ekn.ee> jne), raamatusari „Rahvused Eestis”, tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik”, sidususega tegelevad organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti Koostöö Kogu: <http://www.kogu.ee>), Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel <http://www.sm.ee/index.php?id=98>), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg <http://www.stat.ee/>);
- 5) lapse õiguste konventsioon, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, „Inimkaubanduse ennetamine: metodoloogia tööks noortega” (2005), noorte abitelefoniid (nt Lasteabi telefon 116 111), tõsielufilm „Tegi pätti”, kogumik „Inimese õigus. Abiks inimõiguste õpetajale ja huvilisele” (Inimõiguste Instituut, 2014);
- 6) e-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal: <http://www.eesti.ee>), Eesti Vabariigi põhiseadus, elektrooniline Riigi Teataja, institutsioonide ja õigusorganite koduleheküljed (nt Riigikogu: <http://www.riigikogu.ee/>, kohtud: <http://www.kohus.ee/> jne), erakondade koduleheküljed (nt Eesti erakondade ajalugu: <http://erakonnad.instituut.ee/>), Rein Toomla „Eesti erakonnad” (1999), valimistega seotud materjalid (nt <http://www.vvk.ee/>), kodakondsusseadus, tõsielufilm „Kodanik – riigi alus” (2000);
- 7) ajakiri Eurokratt, tõsielufilm „Euroopa Liit”, Euroopa Liidu infoportaal: http://europa.eu/index_et.htm, „Peamised faktid ja arvandmed Euroopa ja eurooplaste kohta” (2006): http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/66/index_et.htm, „12 lugu Euroopa Liidust” (2006): http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/60/index_et.htm, „Ülevaade Euroopa Liidust” (2007): http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/69/index_et.htm, „Kuidas Euroopa Liit toimib” (2007): http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/68/index_et.htm, DVD „Euroopa Liit selgeks” (2008);
- 8) mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit: <http://www.ngo.ee/>, Noorteportaal NIP: <http://www.nip.ee/> jne), noorteorganisatsioonid (nt kodutütred: <http://www.kodutytar.ee>, skaudid: <http://www.skaut.ee/>, ELO: <http://www.elo.ee/> jne), „Osale. Ütle, kui mõtled” (2008); ajakiri Hea Kodanik: <http://www.ngo.ee/heakodanik>;
- 9) maailmahariduse portaal: <http://www.maailmakool.ee>;
- 10) tarbimisega seotud kodulehed (nt Eesti Tarbijakaitse Liit: <http://www.tarbijakaitse.ee/>), raha planeerimine (nt Tarbijaveeb: <http://www.minuraha.ee>), elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo (nt <http://www.tarbijakaitse.ee/>, <http://www.envir.ee/999> jne), elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja: <http://www.rajaleidja.ee/>), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg <http://www.stat.ee/>), finantsaabits.

Huvitavaid külalisõpetajaid on võimalik leida www.tagasikooli.ee infosüsteemist.

Soovituslikke meetodite kogumikke

1. Osalusteemalised õppemeetodid ühiskonnaõpetuse tunniks. Eesti Noorteühenduste Liit:
http://www.enl.ee/UserFiles/kasulikku/osaluse_temaalised_oppemeetodid_yhiskonnaopetuse_tunniks.pdf
2. Põnevamad koolitunnid. Valik mängu ja teisi õpitegevusi sotsiaalainete tundideks. Koostanud Piret Multer ja Sulev Valdmaa. Jaan Tõnissoni Instituut, 1998
3. Ühiskonnaõpetuse õppematerjal „Inimene ja ühiskond”. Eesti Ajalooõpetajate Selts, 2006:
<http://www.eays.edu.ee/aja/images/Oppematerjalid/teachers%20manual%20for%20course%20estonia%20est.pdf>
4. Arutlev haridus. Eesti Väitlusseltsi õpik, 2008: http://www.debate.ee/files/arutlev_haridus_opik.pdf
5. Arutleva hariduse ühiskonnaõpetuse harjutuste kogumik. Lisamaterjal gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse tundides kasutamiseks. Eesti Väitlusselts, 2008
6. Mariliis Lazarev. Tunni eelhäälestuse ja kokkuvõtte tegemiseks. Häälestus- ja tagasisidekaardid. Koolibri, 2010:
<http://failid.koolibri.ee/koduleht/lehitseja/tagasiside/>

Näidistunnikava

2. Riik ja valitsemine

2.1. Eesti valitsemiskord

34.–37. tund

Õppesisu: erakonnad, valimised, valimiste üldine protseduur, kandidaadid ehk valitavad ning hääletajad ehk valijad, valimiskampaania ja teadlik hääletamine

Esimese tunni metoodiline eesmärk on rollimängu meetodi kaudu mõtestada valimistega kaasnevat otsustust ja võimaldada õpilastel luua isiklik seos demokraatlike valimistega ühiskonnas.² Rollimängu saab teises tunnis kasutada reaalse näitena, millega uusi teadmisi seostada.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) on rollimängu kaudu imiteerinud partei loomist ja valimiste protseduuri;
- 2) kasutab kontekstis mõistet *erakond*;
- 3) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid;
- 4) arendab kriitilist mõtlemist ja argumenteerimisoskust.

Enne on õpitud erakonna mõistet, erakondade tegevuse eesmärki, seda, mis on erakonna programm, vaadeldud erakondade kujunemise lugu ajaloos ning nimetatud Eesti parlamendierakondi.

Ainetevaheline lõiming

Ajalugu – erakondade ajalooline kujunemine, erinevad valimiskvoodid ajaloos (nt Riigiduuma valimistel Tsaari-Venemaal 1906)

Emakeel – valimisprogrammi ja -lubaduste ning -loosungi sõnastamine. Suuline eneseväljendus ja veenmine

Lõiming üldpädevustega

Kultuuri- ja väärtuspädevus võimaldab mõtteid vahetada kaasavate ja demokraatlike väärtuste üle ning arutleda demokraatlikus valimisprotsessis osalemise tähtsuse üle. Eesti riigi põhiseadusega tutvumine aitab kujundada arusaama seaduskuulekast ja demokraatlikku ühiskonda väärtustavast käitumisest. Võib arutleda selle üle, mis väärtustest peaks üks erakond juhinduma või mis motiivid neil veel võivad ja saavad olla, et võimule pääseda. Saab arendada oskust üldinimlike normide kuritarvitamisele vastu seista.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus – õpilased mõistavad ning tunnetavad kodanikuvastutust ja tegevuse olulisust valimistel. Nad mõistavad, et nende valikust sõltuvad riigi või kohaliku omavalitsuse valikud valimistele järgnevatel aastail.

Õpipädevus – õpilased analüüsivad, miks on tunni õpitulemuste saavutamine neile vajalik ja kasulik. Nad õpivad oma aega erinevate tegevuste vahel jaotama ning edasijõudmist kavandama.

² Rollimängu loomiseks pakkus inspiratsiooni harjutus „Erakonna loomine” ENLi väljaandest „Osaluse teemaliste õppemeetodite kogumik ühiskonnaõpetuse tunniks“:
http://www.enl.ee/UserFiles/kasulikku/osaluse_temaalised_oppemeetodid_yhiskonnaopetuse_tunniks.pdf

Suhtluspädevus – õpilased harjutavad argumenteerimist, avalikku esinemist ja veenmist, tähelepanelikku kuulamist ning küsimuste esitamist.

Digipädevus – tähendab suutlikkust kasutada digitehnoloogiat nii õppimisel, info hankimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes. Teabekeskonna tundmaõppimist toetab allikate kriitiline analüüs ja infokeskkonnas orienteerumine, info eesmärgipärane kasutamine. Uurida võib riigiasutuste kodulehtedel või muudes andmekogudes olevat infot, vaadata Riigikogu istungjärku, vormistada arvutil oma töötulemusi, suhelda õpetaja ja kaasõpilastega, jms.

Tundideks vajalikud vahendid

Tahvel, kirjutusvahend
Paber, kirjutusvahend
Valimisedelid (tunnikava lisas 1)
Valimisurn, nt mingi kast või karp

Soovitav on esitlus ekraanile projitseerida. Kui tunnis toetab edenemist visuaalne materjal tunnitöö sammudega, abistab see neid õpilasi, kes on pigem visuaalse kui auditiivse õpistiiliga.

Õpilaste arvamuste kogumiseks on väikesed sedelid või ligipääs internetihääletustarkvarale www.socrative.com³ (õpilased saavad vastata isikliku nutiseadme kaudu).

Soovi korral esitatakse erakondade rollikirjeldused (tunnikava lisas 2).

Loosipulgad. Üldiselt on hea, kui õpetaja kasutab tunnis õpilaste mõtteid küsides mõnda juhuslikkuse meetodit. Seeläbi ei keskendu õpetaja ainult aktiivsematele ning kogu klassi tähelepanu on paremini kaasatud ettearvamatusse momendi kaudu. Teadusuuringud on kinnitanud, et olukorras, kus õpilased ei või ette teada, kes järgmisena vastab, on nende tähelepanu rohkem tunni teemal ja tegevustel.⁴ Loosipuladena töötavad hästi apteegis müügil olevad (perearsti) kurguspaatlid, millele saab kirjutada õpilaste nimed.

Soovitavalt võiksid lauad olla juba enne asetatud rühma formatsiooni, see soodustab omavahelist võrdlust, mõtete jagamist ja koostööd. Klass võiks võimaluse korral olla jagatud nelja (4–6-liikmelisse) rühma.

34.–35. tund. Erakonna loomine ja valimised Sissejuhatus ja huvi tekitamine

Aeg	
3 min	Tunni alguses võiks õpetaja eelmise tunni jätkuks näidata Eesti parlamendierakondade nummerdatud logosid. Õpilaste ülesanne on paaristööna kirja panna võimalikult täpses sõnastuses õigele logo numbrile vastavate parlamendierakondade nimetused. Aega on selleks 2 minutit. Ülesande eesmärk on tekitada tunni alguses positiivne hasarditunne ja anda tunnile hoog sisse. (Eelmises tunnis on parlamendierakondade teemat juba käsitletud.) Tähelepanu tuleb pöörata erakondade täpsetele nimetustele, sest need kipuvad tihti sassi minema. (Eesti parlamendierakondade nimetuste kordamise võib jätta õpilastele enne koduseks ülesandeks.) Võitjale võib olla väike preemia.

³ Programm on ingliskeelne, nõuab enne veidi tutvumist.

⁴ Nt A. Carter. Who Are We Not Calling On? A Study of Classroom Participation and the Implementation of the Name Card Method, research report, 2000: <http://eric.ed.gov/?id=ED448141>

3 min	<p>Õpetaja kuvab ekraanile tunni eesmärgid.⁵</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lood ise erakonna ja osaled valimistes. 2. Analüüsid oma valimiskäitumist. 3. Harjutad oma ideede veenvat esitamist. <p>Juhuslikult valitud õpilane loeb tunni eesmärgid ette. Õpilased pakuvad iga punkti juures eraldi oma mõtteid, miks on oluline või kasulik seda eesmärki saavutada. (Viimane samm eeldab, et õpilased analüüsivad regulaarselt, miks võiks õpieesmärkide saavutamine olla neile tähtis või vajalik. Nii muutub edasine tunni tegevus tähenduslikumaks. Õpieesmärkide regulaarne analüüsimine muudab tunni sissejuhatusfaasi sujuvaks ning loomulikuks tunni osaks. Sealjuures harjuvad õpilased tunnitegevusi enda jaoks mõtestama.)</p>
-------	--

Õppimine

Aeg	
12 min	<p>Sissejuhatuses võiks õpetaja alustada mõne häälestava narratiiviga, nt „Riik on jõudnud tugevasse poliitilisse kriisi, kuid kõige tegusamad ja arukamad ühiskonnaliikmed on tulnud kokku, et otsida lahendusi, luua uusi erakondi, kandideerida riigi esinduskogusse, et teha riigis positiivseid muudatusi, mis taastaksid tasakaalu ning looksid kõigile elanikele turvalised, soodsad ja õiglased elutingimused.“</p> <p>Õpetaja jagab õpilased nelja rühma. Üks sobilik meetod selleks võiks olla järgmine (näide klassi kohta, kus õpib 24 õpilast). Esmalt palub õpetaja tõusta viiel julgemal õpilasel. (Enamasti on need õpilased klassis aktiivsemate seas.) Esimesed viis julget moodustavad ühe partei. Järgmisena palub õpetaja tõusta kuuel järgmisel julgel. Nemad moodustavad järgmise partei. Seejärel tõuseb veel kuus julget. Ülejäänud seitse moodustavad viimase partei. (Niisugune rühmadesse jaotamine toob kaasa olukorra, kus klassi kõige passiivsemad õpilased peavad samuti jõud ühendama, et teistega võrdväärselt kaasa lüüa, samal ajal kui aktiivsemad õpilased, kes enamasti domineerivad, on kõik ühes rühmas koos. Selline meetod innustab kõiki võrdsemalt pingutama ning annab rohkem sõnaõigust neile, kes võivad tavaliselt varju jääda.)</p> <p>Kui erakonnad on moodustatud ja nad on ühtse rühmana istet võtnud, jagab õpetaja õpilastele puhtad paberilehed ning annab kõigile rühmadele viiest sammust koosneva ülesande:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pange oma erakonnale nimi. [2 min] 2. Pange kirja oma erakonna programm. Kirjutage sinna, milliseid olulisemaid (ja teostatavaid) poliitikasuundi soovite ellu viia majanduse, välispoliitika, siseturvalisuse, kultuuri, hariduse, tervishoiu jms valdkonnas. (Ülesande konkreetsema piiritletuse mõttes võiks partei programmis olla näiteks 5 punkti.) [4 min]⁶ 3. Koostage oma erakonnale valimisnimekirja. Kirjutage kõik erakonna liikmed nimekirja selle järgi, kes on erakonnas tähtsamal kohal. (Erakonna esimees peab olema nimekirjas esimene, sealjuures on suurem võimalus valituks saada nendel, kes on nimekirjas eespool.⁷) [2 min] 4. Koostage oma erakonnale loosung (nt Parema tuleviku nimel! Terve Eesti eest!). [1 min]

⁵ Eesmärgid võib ka tahvlile kirjutada.

⁶ Kuigi 4 minutit võib tunduda programmi kirjeldamiseks vähe, on kogu viiesammuliseks ülesandeks 10 minutit aega. Kuna õpilased võivad rolle ka veidi jaotada, peaks 10 minutist kõigi sammude läbimiseks piisama.

⁷ Olgugi et avatud ja suletud nimekirjade teema on õpitulemusena aktuaalne alles gümnaasiumiastmes, võib sellega natuke tutvust teha juba selles tunnis. Õpetaja ei pea valimisnimekirjade kontseptsiooni liiga detailselt seletama ega sellele väga palju tähelepanu pöörama, kuid võib öelda, et valimisi matkitakse samamoodi, nagu see Eestis käib, ja selleks on vaja osaleda valimistes valimisnimekirja alusel. Õpetaja võib ülesande puhul muidugi ise valida, kas imiteerida ELi valimisi (avatud nimekirjad) või siinseid valimisi (poolsuletud nimekirjad).

	<p>5. Olge valmis pöörduma oma valijate poole ja neid veenma selles, miks peaks just teid valima. Valmistage ette kaheminutine etteaste, kuidas te oma lubadusi esitlete, et kõigile võimalikult hästi meelde jääda. [2 min]</p> <p>Soovi korral võib õpilaste abistamiseks ja rollimängu paremaks õnnestumiseks anda õpilastele erakonna rollikirjeldused, mis lähtuvad klassikalisest ideoloogiast (liberalism, konservatism, sotsiaaldemokraatia ja tsentrism) (lisa 2). Võib teha ka nii, et erakonnad kavandavad oma programmi täies mahus ise, teatud olukorras võib etteantud roll hakata hoopis segama.</p> <p>Rühmatöö ajal käib õpetaja ringi ja jälgib, julgustab ning nõustab õpilaste sisukat edenemist.</p>
16 min	<p>Õpetaja seletab, et algab valimiskampaania periood. Selles faasis tuleb klassil võtta paralleelselt kaks rolli: kandidaadi ehk valitava roll ning hääletaja ehk valija roll. Ühest küljest ollakse erakond, kes oma ideid esitleb ja valimiskampaaniat teeb, kuid teiselt poolt tuleb olla rahvas, kes valib endale esindajad. Imitatsiooni paremaks õnnestumiseks oma erakonda valida ei tohi. Seega on edukas see erakond, kes suudab oma kuulajate tähelepanu võita ning neid kõige paremini veenda. Võiks ka kokku leppida, mitu inimest klassist esinduskogusse pääseb. Hea arv on näiteks 5.</p> <p>Rühmad tulevad ükshaaval klassi ette ja esitlevad kahe minuti jooksul oma programmi, ütlevad oma hüüdlause ning püüavad oma kuulajaskonda veenda, et neid valides valitakse ka parem tulevik. Võiks olla tingimus, et kõik rühmaliikmed peavad olema esitusse kaasatud. Tagasihoidlikumad ei pruugi muidu võimalust saada. Pärast kaheminutist etteastet on veel 2 minutit aega mõnele kuulaja küsimusele vastata.</p> <p>Samal ajal teiste esinemisega kirjutab üks rühma liige tahvlile oma erakonna nimetuse, hüüdlause ja selle alla erakonna nimekirja. Niimoodi tekib neli tulpa. Kui kõik nimed on pärast erakondade valimiskampaaniate kuulamist tahvlil, kirjutab õpetaja või mõni õpilane tahvlile iga nime ette järjekorranumbri, alustades ühest ja lõpetades kahekümne neljaga.⁸ Õpilaste ettevalmistatud lehed programmi ja nimekirjaga jäävad esinemise järel õpetaja kätte.</p>
3 min	<p>Valimised. Õpilased kirjutavad sedelile kandidaadi järjekorranumbri ja nime. Häälid kogust kokku ei loeta (jääb järgmisesse tundi). (Soovitav on tahvlile kirjutatud valimisnimekirja nutiseadmega pildistada, sest tarvis on, et samad nimekirjad oleksid ka järgmises tunnis seinal.)</p>

Kokkuvõte

Aeg	
5 min	<p>Kui kõik on hääletanud, küsib õpetaja klassilt üldiselt, mille põhjal keegi oma valiku langetas. Kas valida oli raske? Mis aitas otsust teha?</p> <p>Järgmisena tutvustab õpetaja A. Campbelli hääletusvalikut mõjutavate tegurite mudelit⁹ (projitseerib tahvlile või jagab paljunduse) ning seletab skeemi. Õpetaja küsib paarilt õpilaselt, milline skeemil esinenud tegur nende praegust hääletamist kõige rohkem mõjutas. Tõenäolisemaid valikuvariante on klassis kaks: arvamused vaidlusküsimustes või kandidaadi meeldivus. Lõpetuseks paneb iga õpilane (anonüümselt) sedelile kirja, mis oli tema hääletusvalikut kõige rohkem mõjutanud, ja annab selle õpetajale. Veelgi mugavam on hääletamist korraldada programmi Socrative järgi (www.socrative.com), kus õpilased saavad</p>

⁸ Õpilaste arv klassis

⁹ Katrin Olenko, Anu Toots. Ühiskonnaõpetus. Koolibri, 2005. Mudel on esitatud tunnikava lisas 3.

	hääle anda nutiseadme kaudu. Sedelite põhjal teeb õpetaja järgmiseks tunniks kokkuvõtte klassi hääletusvalikut kõige enam mõjutanud teguritest.
3 min	<p>Õpetaja kuvab uuesti ekraanile tunni eesmärgid.¹⁰</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lood ise erakonna ja osaled valimistes. 2. Analüüsid oma valimiskäitumist. 3. Harjutad oma ideede veenvat esitamist. <p>Õpilased analüüsivad, milliseid uusi vaatenurki valimiste kogemine rollimängu kaudu neile andis. Miks on niisugune kogemus kasulik? Mida osatakse edaspidi paremini märgata?</p> <p>Koduseks ülesandeks jääb valimiste peatüki lugemine õpikust.</p>

Hindamine

Pärast kogu valimiste teema läbimist võiks kasutada mõisteid *erakond* ja *valimised* arvamussloos (õpilane peab arvamussloos avama õiges kontekstis etteantud mõistete sisu). 9. klassi lõpuks peab õpilane oskama kirjutada arvamussloogu, milles ta avab kontekstis talle selleks ette antud mõisteid. Üks võimalik arvamussloo hindamisjuhend on lisan 5.

36.–37. tund. Valimiste üldised põhimõtted Sissejuhatus ja huvi tekitamine

Aeg	
3 min	<p>Tunni teema: demokraatlike valimiste põhimõtted</p> <p>Tunni eesmärgid:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Õpid tundma valimiste üldisi põhimõtteid. 2. Arutled selle üle, kuidas teadlikult hääletada. 3. Harjutad kriitilist mõtlemist ja analüüsioskust. <p>Õpitulemused</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kirjeldab valimiste üldisi põhimõtteid; 2) teab, mis tingimusi/aspekte tuleb arvestada valimisotsust tehes; 3) analüüsib ja hindab valimisplatvormi kriitiliselt. <p>Juhuslikult valitud õpilane loeb ette tunni eesmärgid. Õpilased pakuvad iga punkti juures eraldi oma mõtteid, miks on oluline või kasulik seda eesmärki saavutada.</p>
3 min	<p>Õpilased loevad tahvlilt või põhiseadusest Eesti Vabariigi põhiseaduse § 60 valimiste üldisi põhimõtteid Eesti Vabariigis:</p> <p>„Riigikogu liikmed valitakse vabadel valimistel proportsionaalsuse põhimõtte alusel. Valimised on üldised, ühetaolised ja otsesed. Hääletamine on salajane.“</p> <p>Õpilaste ülesanne on proovida öelda selle punkti sisu teiste sõnadega. Mida tähendavad üldised, ühetaolised ja otsesed valimised? (Kuna kodus oli lugeda õpikust valimiste osa, siis võib juhtuda, et mõni õpilane oskab seda teksti teiste sõnadega seletada või vähemalt proovib seda teha. Ilmselt jäädakse natuke hätta sõna <i>proportsionaalsus</i> seletamisega.) Eesmärk ei ole</p>

¹⁰ Eesmärgid võib ka tahvlile kirjutata.

	lauset sõna-sõnalt ümber sõnastada, pigem on siin oluline luua seos Eesti riigi alusdokumendiga, kus on kirjas valimiste üldised põhimõtted, ning seejärel hakata üheskoos mõtestama, mida need põhimõtted tähendavad.
--	--

Õppimine

Aeg															
7 min	<p>Õpilased teevad vihikusse tabeli ja kirjutavad õpiku põhjal valimiste põhimõtte taha sobiliku seletuse.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Valimised on ...</th> <th>Seletus</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>vabad</td> <td></td> </tr> <tr> <td>proportsionaalsed</td> <td></td> </tr> <tr> <td>üldised</td> <td></td> </tr> <tr> <td>ühetaolised</td> <td></td> </tr> <tr> <td>otsesed</td> <td></td> </tr> <tr> <td>salajased</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Seletused: kõik valimisõigusega kodanikud saavad valimistes osaleda; igaüks võib otsustada ise, kas minna valima ja kelle poolt hääletada; iga inimene saab hääletada anonüümselt; valimised on võrdelised (erakonna kogutud häälte protsent valimistel määrab kohtade arvu parlamendis); igal valijal on võrdne arv hääli; iga inimene peab valima ise (keegi ei tee seda tema eest)</p> <p>Kui ülesanne on tehtud, kontrollitakse koos vastuseid.</p>	Valimised on ...	Seletus	vabad		proportsionaalsed		üldised		ühetaolised		otsesed		salajased	
Valimised on ...	Seletus														
vabad															
proportsionaalsed															
üldised															
ühetaolised															
otsesed															
salajased															
7 min	<p>Arutelu rühmas. Õpetaja palub õpilastel vaimusilmas ette kujutada hüpoteetilist olukorda, kus riigikord muutub ja nende rühma käes on ainulaadne võim nii-öelda päästa üks oluline demokraatlike valimiste põhimõte. Ülesanne: arutlege rühmas ja valige tabelist kõige tähtsam valimiste põhimõte. Iga rühma liige peab arutelu järel olema valmis rühma arvamust põhjendama. [3 min]</p> <p>Järgneb diskussioon. Juhusliku valiku alusel saab igast rühmast üks liige oma rühma arvamust põhjendada. Paar õpilast saab õiguse kaaslaste mõtteid kommenteerida ja kaasa arutleda või vastu argumenteerida. Kui klassis on üle 4 rühma, saab õpetaja arvamusi rühmitada: kui üks rühm on mõne tunnuse välja valinud ja oma arvamust põhjendanud, küsib õpetaja, mis rühm veel sama omaduse valis. Ülesande eesmärk pole iseenesest valida kõige parem demokraatlike valimiste põhimõte, vaid see, et õpilased kõrvutavad ja analüüsivad erinevaid tunnuseid ning mõistavad seeläbi paremini nende olemust, töötavad teema sisuliselt läbi. Kogu diskussiooni võiks loomulikult juhtida järelduseni, et kõik omadused on olulised ja neist ei saaks ühtki välja jätta. Ühtlasi võimaldab harjutus arutleda demokraatliku valimisprotsessi olemuse üle laiemalt ja luua seoseid näidetega reaalsest elust. [4 min]</p>														
10 min	<p>Tullakse tagasi eelmises tunnis toimunud valimisprotseduuri juurde.</p> <p>Oleks hea, kui tahvlil oleks valimisnimekirjad kirjas täpselt samas järjekorras, nagu need eelmises tunnis seal olid. Et aega säästa, on õpetaja (ehk Vabariigi Valimiskomisjon) vahepeal hääled kokku lugenud. Õpetaja kirjutab häälte arvu tahvlile nimede taha. Varem võib näiteks kokku leppida, et nimekirjadest pääseb 5 inimest esinduskogusse. Seega tõmbab õpetaja joone alla nendele nimedele, kes osutusid valituks. (Vajaduse korral seletab ta lühidalt proportsionaalse valimissüsteemi põhimõtet: nimekirjas kõrgemal olevad inimesed võivad saada esinduskokku ka sel juhul, kui keegi väljajäänutest, kes nimekirjas allapoole jääb, kogus neist rohkem hääli.) [1 min]</p>														

	<p>Järgmisena palub õpetaja õpilastel analüüsida, kas kõik selle tunni tabelis esitatud valimiste põhimõtted olid eelmise tunni valimistel esindatud. Õpetaja küsib õpilasi juhuslikkuse alusel ja valimiste tunnused võetakse ette järjest – üks õpilane analüüsib korraga ühte põhimõtet. Õpilane peab oma arvamust näitega põhjendama. [4 min]</p> <p>Kui analüüsitakse valimiste ühetaolisust, võiks näiteks tuua hääletuskvootide suuri erinevusi ajaloos. Näiteks oli 1906. aastal tsaariaegses Riigiduumas võrdväärne kaal (1 duuma koht – 2000 maaomaniku, 4000 linnakodaniku, 30 000 talupoja ja 90 000 töölise häält).</p> <p>Edasi vaadeldakse, milliste omadustega kandidaadid esinduskogusse pääsesid. Kas tegemist oli sisukate valimislubaduste andjate ja heade argumenteerijatega või hoopis n-ö lõbusate klounidega? Õpetaja küsib, kas päriselus ja päris valimistel võib sarnaseid situatsioone ette tulla. Õpetaja tutvustab õpilastele kokkuvõtet klassi hinnangust oma hääletamiskäitumist mõjutanud tegurite kohta (eelmise tunni kokkuvõtte kohta kogutud tagasiside).¹¹ Vaadatakse, kas see langeb kokku valimistulemustega (näiteks kui õpilased hindavad, et neid mõjutas kandidaadi meeldivus, siis tuletatakse meelde, kui meeldivalt kõige rohkem hääli saanud kandidaadid esinesid jne). Järgneb lühike arutelu selle kohta, milline on teadlik valimiskäitumine, mida õpilased ise enda ümber on märganud, milliste kampaaniavõtetega on veel üritatud hääli võita, kui palju on see valijaid mõjutanud, kuidas tunda ära kandidaatide siiraid motiive ning kuidas olla rohkem kursis, mis on kandidaatide seisukohad olulistes küsimustes. [5 min]</p>
7 min	<p>Õpetaja tuletab õpilastele meelde, et ka nemad (kes on juba või saamas 16) saavad kohalike omavalitsuste valimistel hääletada. Selle olulisust arvesse võttes palub õpetaja 3 minuti jooksul kirja panna kaks soovitus iseendale, mida valimas käies kindlasti tähele panna või meeles pidada. (Kui keegi soovib, võib soovitusi kirja panna ka rohkem.)</p> <p>Seejärel tutvustavad paarilised 2 minuti jooksul teineteisele ettepanekuid, paariline saab anda soovitudele tagasisidet. Pärast seda palub õpetaja veel juhuslikkuse alusel 1–2 õpilasel oma soovitusid valjusti ette lugeda.</p>

Kokkuvõte

Aeg	
5min	<p>Tunni lõpus palub õpetaja õpilastel hinnata oma seisukohti arvamusooneel.¹² Ühes joone otsas on kirjas „Enne hääletamist peab põhjalikult tutvuma kõigi kandidaatide seisukohtadega” ja teises joone otsas „Piisab, kui tunnen enda jaoks kõige sobilikuma kandidaadi seisukohti”.</p>
3min	<p>Õpetaja pöörab uuesti tähelepanu tunni eesmärkidele:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Oskad kirjeldada valimiste üldisi põhimõtteid. 2. Arutled selle üle, kuidas teadlikult hääletada. 3. Harjutad kriitilist mõtlemist ja analüüsioskust. <p>Õpilased näitavad näiteks näpumeetriga¹³ ükshaaval iga eesmärgi puhul, kuivõrd see nende jaoks täitis. Õpetaja saab pisteliselt küsida õpilaste kommentaare ja täpsustusi oma näpumeetri hinnangule. Õpilased saavad jagada uusi vaatenurki, mida tunni tegevused neile pakkusid.</p>

¹¹ Kokkuvõtte tegemise võib jätta ülesandeks ka mõnele õpilasele.

¹² Vt meetodi kirjeldust tunnikava lisast 4.

¹³ Vt meetodi kirjeldust lisast 4.

Hindamine

Pärast kogu teema läbimist võiks kasutada mõisteid *demokraatlikud valimised* ja *teadlik hääletamine* arvamuses (õpilane peab arvamuses avama õiges kontekstis etteantud mõistete sisu).

Edasisi tegevusi

Järgneb hääletusõiguse ja valimisõiguse teema. Teema lõpus võiks õpilased kõiki mõisteid kontekstis avades kirjutada arvamuse.

Kandidaadi nimi _____	Kandidaadi nimi _____	Kandidaadi nimi _____
-----------------------	-----------------------	-----------------------

Rollikirjeldused erakondade programmi koostamiseks

Erakond 1

Teie meelest peaks ühiskonnas olema hästi madalad maksud selleks, et kodanikele jääks võimalikult palju raha, et ise otsustada, kuidas sellega ümber käia. Lisaks peaks riigis olema võimalikult soodsad tingimused ettevõtlusega tegelemiseks. Heal tasemel ettevõtlus aitab riigi majanduslikku taset parandada ja seetõttu on ka välismaise päritoluga investorid soositud. Kuna maksud on väikesed, ei saa riik pakkuda nii palju tasuta teenuseid, näiteks suures koguses tasuta arstiabi või sotsiaalteenuseid. Inimestele peaks madalamate maksude tõttu jääma rohkem raha kätte ning seetõttu võiksid nad ise vajaduse korral rohkem tasulisi teenuseid kasutada.

Erakond 2

Teie meelest on ühiskonna oluliseks keskmeks ning väärtusteks perekond, rahvus ja religioon. Õige ühiskond on selline, kus kultuuri- ja perekonnaväärtused on kaitstud. Majanduses pooldate madalaid makse. Riik ei pea pakkuma nii palju tasuta sotsiaalabiteenuseid, sest abivajaval inimesel peaks olema eelkõige perekond, kes teda toetab ja kaitseb. Kui inimestele jääb väikeste maksude tõttu rohkem raha kätte, muutuvad perekonnad kokkuvõttes jõukamaks ning saavad ka oma nõrgemaid liikmeid paremini toetada. Riigis peaks olema head tingimused ettevõtlusega tegelemiseks, kuid tark on jälgida, et rahvuslikud ressursid jääksid ikkagi oma riigist pärit omanike kätte.

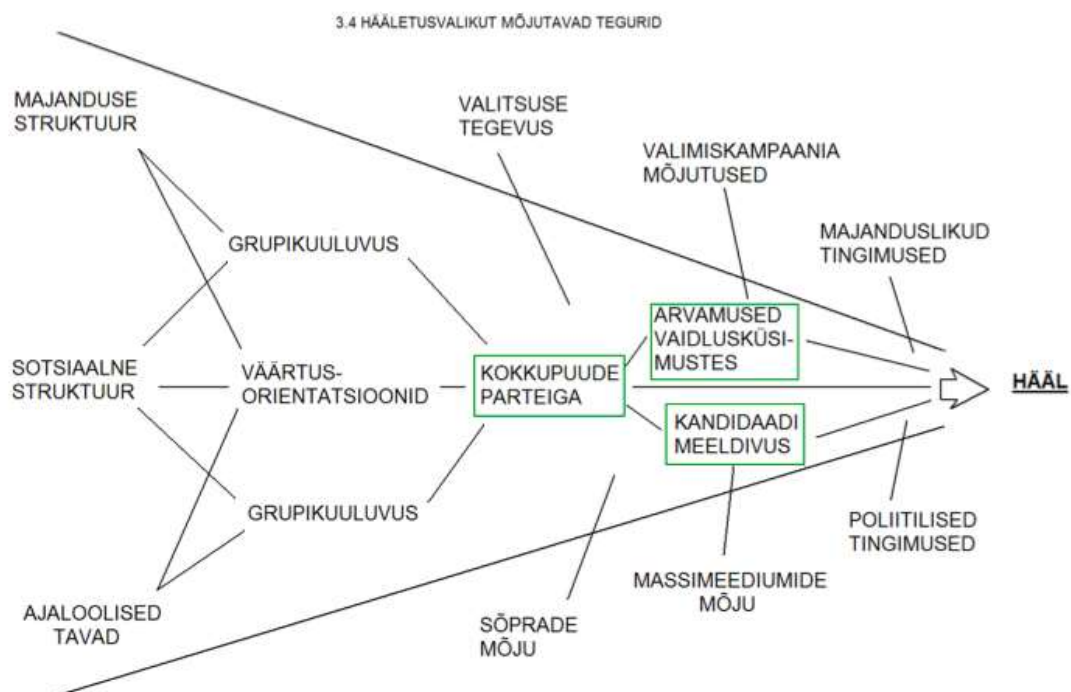
Erakond 3

Teie meelest on kõige tähtsam see, et kõigil ühiskonnaliikmetel oleks võrdsed võimalused. Et ka vaesematel ja vähesemate võimalustega ühiskonnaliikmetel oleks võrdsed õigused ning võimalus saada head haridust või korralikku arstiabi. Teie meelest peab riik vastutama selle eest, et kõigil oleks ühtemoodi head võimalused midagi saavutada. Et riik saaks pakkuda inimestele võimalikult head sotsiaalset kaitset, arstiabi ja haridust, on riigil vaja päris palju raha. Et riigil oleks turvalise ühiskonna pakkumiseks piisavalt ressursse, tuleb tõsta makse. Õiglane oleks see nii, et rikkamad ja privilegeeritumad kodanikud maksavad riigile oma sissetulekust suurema protsendi makse kui need, kes on vaesemad.

Erakond 4¹⁴

Teie seisate õigluse ja võrdsuse eest ühiskonnas. Alati tuleb põhjalikult analüüsida reaalselt olukorda, milles riik on, ning leida kõige praktilisem lahendus. Tähtis on, et ükski ühiskonnaliige ei tunneks ennast riigis kõrvalejäetu või vähe tähtsana. Et riik saaks pakkuda inimestele võimalikult head sotsiaalset kaitset, arstiabi ja haridust, on riigil vaja küllaltki palju raha. Et riigil oleks turvalise ühiskonna tagamiseks piisavalt ressursse, tuleb tõsta makse. Õiglane oleks see nii, et rikkamad ja privilegeeritumad kodanikud maksavad riigile oma sissetulekust suurema protsendi makse kui need, kes on vaesemad.

¹⁴ Kuna tsentrismil selgelt sõnastatud ideoloogia puudub, on rolli kirjelduses osaliselt lähtutud tsentrismi põhiprintsiibist, et igale ühiskonna probleemile tuleb reageerida eraldiseisvalt ning langetada kõige õigem otsus. Lisaks on inspiratsiooni võetud Eesti Keskerakonnast, kes astub ühiskonnas vähe privilegeeritud elanike kaitseks välja ning pooldab astmelist tulumaksu.

A. Campbelli hääletusvalikut mõjutavate tegurite mudel¹⁵

Hääletusvalikut mõjutavad tegurid (A. Campbelli hääletuskanal)

Ideaalis oodatakse igalt valijalt tasakaalustatud ning läbimõeldud käitumist. Reaalsuses mõjutab kodaniku eelistusi hulk tegureid. Mõni neist on pikaajalise toimega ning püsiv, teised aga hetkelised, kuid väga järsu efektiga. Skeem annabki ülevaate hääletusvalikut mõjutavatest teguritest. Tunneli laiemas otsas olevad tegurid – sotsiaalne ja majanduslik struktuur ning ajaloolised tavad – on pikaajalise vahendatud mõjuga. Mida kitsamaks muutub tunnel, seda järsem ja vahetum on teguri mõju. Nii võib mõni valija teha oma otsustuse valimispäeva eelõhtul nähtud televäitluse põhjal.

¹⁵ Katrin Olenko, Anu Toots. Ühiskonnaõpetus. Koolibri, 2005

Meetodite kirjeldused

Arvamusjoon – sellel meetodil on kirjalik ja n-ö füüsiline versioon. Meetod sobib hästi sissejuhatus- ja kokkuvõttefaasi. Meetodi idee on väljendada oma arvamust ja reflekteerida oma positsiooni mõnes etteantud küsimuses, milles puudub lõplik tõde. Arvamusjoone võib joonistada vihikusse, kus joone ühes otsas on üks väide (nt „Pagulased tulevad Eestisse kerget elu otsima”) ja teises joone otsas mõni sisult vastupidine väide (nt „Tähtis ja inimlik on aidata abivajajaid, kes põgenevad kriisikolletest”). Mõttelise arvamusjoone saab tõmmata ka klassiruumi põrandale, kus ühes otsas on üks ja teises otsas teine väide.

Õpilased peavad positsioneerima ennast joonel. Arvamusküsimuses võib ennast paigutada nii serva poole, päris äärde kui ka keskele selle järgi, kuhupoole õpilase enda hinnang selles küsimuses skaalal kaldub. Kui õpilased on joonel ennast paigutanud, saab näiteks kirjaliku ülesande puhul järgneda diskussioon kas paaris või rühmas. Kui arvamusjoon on füüsiline, saab õpilaste arvamusi küsida pisteliselt nii äärtest kui ka keskelt. Kuna kõigil on õigus oma arvamusele, pole õigeid ja valesid vastuseid. Muidugi on hea, kui õpilane oskab oma seisukohta näidetega põhjendada.

Näpumeeter on kiire tagasiside meetod, kus õpetaja saab ühel ajal küsida tagasisidet tervelt klassilt. Õpilased näitavad õpetajale enesehinnangut oma teadmiste kohta teatud teemal või hindavad eesmärkide täitumist. Näpumeetri kolmese skaala saab õpetaja jooksvalt alati ise luua, kuid laias laastus:

- 1) **pöial püsti** – tean palju või saavutasin eesmärgi täielikult;
- 2) **pöial horisontaalasendis** – 50% või saavutasin osaliselt eesmärgi või teadmised on sel teemal lünklikud;
- 3) **pöial all** – ma ei tea midagi või ei saavutanud eesmärki.

Üks võimalik arvamuse hindamisjuhend

Kirjuta arvamuse lugu.

Mõttele arvamuse loole teema (pealkiri) ja **vormista** see **enda nimega** nii, nagu ajalehtedes käib. (Näide: Mari Maasikas. Noorte valimiseelistused kujunevad vanemate arvamuste järgi)

Arvamuse loo omadused, mida hindan:

- 1) pead kasutama kõiki viit märksõna (sõnade grammatikat võid muuta, kui soovid);

mõiste	mõiste	mõiste	mõiste	mõiste
--------	--------	--------	--------	--------

- 2) arvamuse lugu peab sisaldama vähemalt 10 lauset (ja pealkirja);
 3) lugu peab olema loogiline tervik ja pealkiri peab loole sobima;
 4) lool on kolm lõiku: sissejuhatus, teema arendus ja kokkuvõte;
 5) sinu arvamus peab olema loos esitatud;
 6) arvamus peab olema põhjendatud vähemalt ühe lausega;
 7) pealkiri peab olema vormistatud nagu päris arvamuse lool ja sobima temaatiliselt sinu arvamuse loo sisuga.

Töö eest saab hinde ja maksimaalselt on võimalik saada 16 punkti.

Tööl on 10 lauset – 3 p (iga lause vähem = –1 p, 7 lauset = 0 p)

Lugu on loogiline tervik – 1 p

Pealkiri on vormistatud korrektselt – 1 p

Pealkiri sobib loo sisuga kokku – 1 p

Arvamuse lool on 3 lõiku: sissejuhatus, teema arendus ja kokkuvõte – 3 p

Oma arvamus on esitatud – 1 p

Oma arvamust on põhjendatud – 1 p

Kõik sõnad on loos kasutatud sobilikus kontekstis – 5 p. Kui sõna pole või on vales kontekstis, on iga sõna –1 p

Et õpetajal oleks lihtsam hinnet panna, peab kõigil sõnadel olema joon all. Kui joont ei ole, arvestab õpetaja –2 p

Punktid	Hinne
16 p	A+
15 p	A
13–14 p	B
12p	C
10–11 p	D
8–9 p	E
3–7 p	F
1–2 p	F–